

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

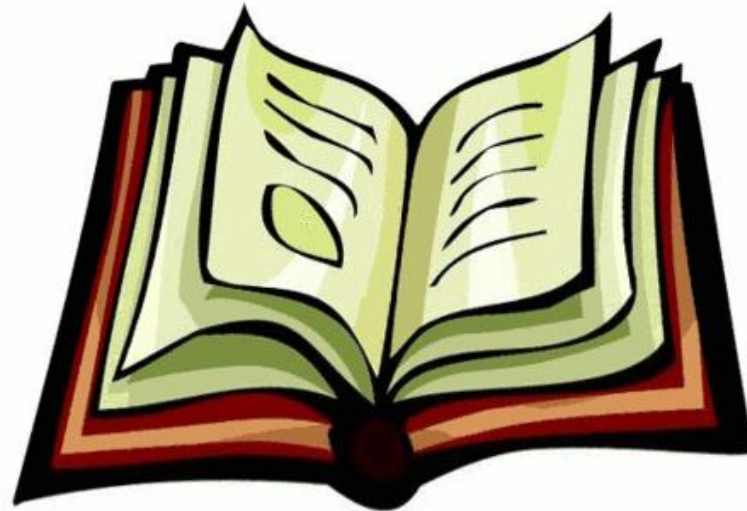
Škola:	Střední škola obchodní, České Budějovice, Husova 9
Projekt MŠMT ČR:	EU PENÍZE ŠKOLÁM
Číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0536
Název projektu školy:	Výuka s ICT na SŠ obchodní České Budějovice
Šablona III/2:	Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Číslo šablony:	VY_32_INOVACE_CJL_615
Předmět:	Český jazyk a literatura
Tematický okruh:	Česká a světová literatura od počátků do 19. století
Autor, spoluautor:	Mgr. Petra Lefanová
Název DUMu:	Literární teorie na ukázce F. L. Čelakovského
Pořadové číslo DUMu:	15
Stručná anotace:	Prezentace seznamuje žáky se základními pojmy z literární teorie v jazykové oblasti.
Ročník:	1.
Obor vzdělání:	63-41-M/01 Ekonomika a podnikání, 65-42-M/02 Cestovní ruch, 66-41-L/01 Obchodník
Metodický pokyn:	Prezentace slouží jako doplněk pro výklad učitele. Otázky mohou žáci zpracovat písemně, případně mohou sloužit jako kontrolní test.
Výsledky vzdělávání:	Žák rozumí základním pojmům z literární teorie. Žák aktivně vyhledává obrazná pojmenování a zná stručnou definici tropů či figur.
Vytvořeno dne:	8. 10. 2013
Pokud není uvedeno jinak, uvedený materiál je z vlastních zdrojů autora.	

Literární teorie na ukázce Františka Ladislava Čelakovského

Úvod

- Přečtěte si nejprve celou baladu **Toman a lesní panna** a teprve poté postupně vypracujte úlohy.

Toman a lesní panna

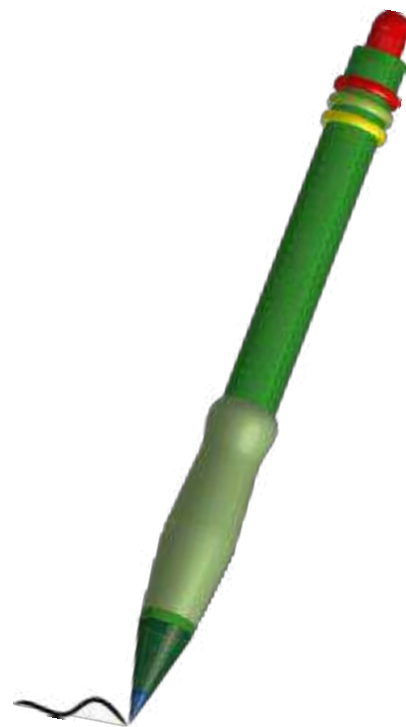
(Ohlas písní českých - 1839)

1. Večer před svatým Janem
mluví sestra s Tomanem:
"Kam pojeděš, bratře milý,
v této pozdní na noc chvíli
na koníčku sedlaném,
čistě vyšperkovaném?"
2. "Do Podhájí k myslivci
musím ke své děvčici;
znenadání nemám stání,
zas mě čekej o svitání.
Dej, sestřičko, dej novou
košiličku **kmentovou**,
kamizolku růžovou."
3. Jiskra padla pod koníčkem,
sestra volá za bratříčkem:
"Slyš, Tománku, radu mou,
nedávej se doubravou:
objeď dolem k Svaté hoře,
ať nemám po tobě hoře,
dej se raděj v **zápolí**,
ať mě srdce nebolí."
4. Nejel Toman doubravou,
dal se cestičkou pravou;
a v Podhájí u myslivce
nový domek jedna svíce,
hostí mnoho pospolu,
jizba plná hovoru.

Ve slokách 1 – 4 najděte:

1. Přímou řeč
2. Apostrofu
3. Elipsu
4. Zdrobněliny

Pojmy vysvětlete.

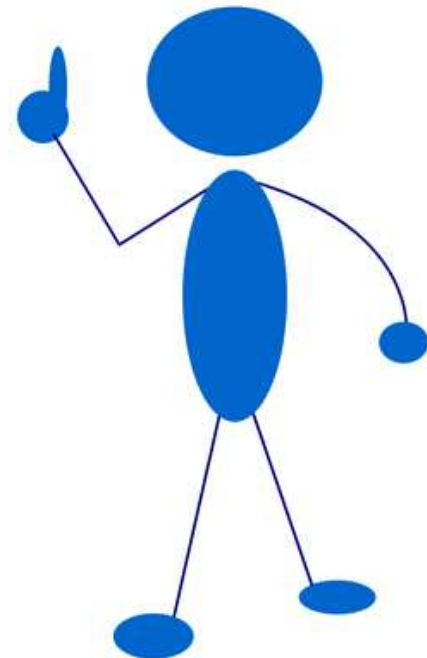
Toman a lesní panna (Ohlas písní českých)

5. Smutkem Toman obklopen
patří s koně do oken:
děvče láskou jen rozplývá,
na ženicha se usmívá;
otec jedná námluvy,
matka hledí obsluhy,
jedli, pili, rozprávěli,
dobrou vůli spolu měli,
žádný na to nic nedbal,
kůň že venku zařehtal,
a mládenec zavzdychal...

6. Panna jenom snoubená
Najednou se zarděla;
Svědomy jí předce tlačí,
Šeptá cosi sestře mladší.
Sestřička od večere
Vyšla rychle za dvéře:
"Na věky se, Tomane,
Milá s tebou rozstane,
Jinému se dostane.
Najezdil jsi se k nám dosti,
Dnes tu máme bližší hosti,
Hledej sobě jinde štěstí."

5. – 6. sloka

Stručně převyprávějte obsah těchto slok.

Toman a lesní panna (Ohlas písní českých)

7. Toman koněm zatočil,
V širé pole poskočil,
Zaťal zuby, smračil čelo,
Kolem všecko neveselo.
Půlnoc byla, měsíc zašel,
Sotva jezdec cestu našel;
Prudce hned, pak loudavě
Ubíral se k doubravě.
"Všecky krásné hvězdičky
Ze tmy jsou se prosypaly,
Proč vy, moje mladé dni,
Ve tmách jste se zasypaly!"

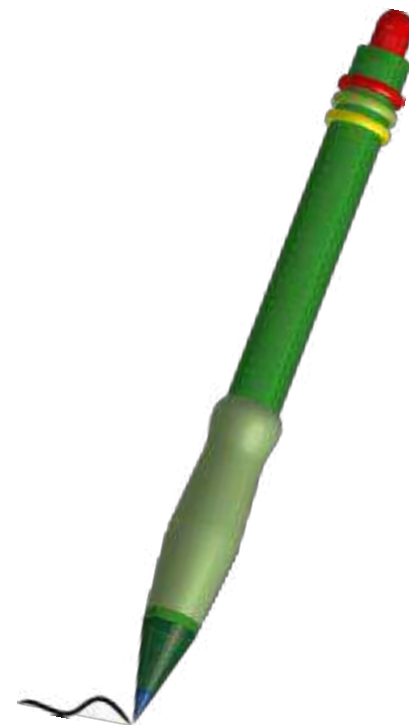
8. Jede, jede **doubravou**,
Les šumí mu nad hlavou,
Větrík chladný z noci fouká,
Nad **ouvalem** sova houká;
Koník blýská očima,
Koník stříhá ušima.

9. Cupy dupy z houštiny
Letí jelen v mejtiny,
Na jelínku podkasaná
Sedí sobě Lesní panna;
Šaty půl má zelené,
Půl kadeřmi černěné,
A ze svatojanských broučků
Svítlí pásek na kloboučku.

Ve slokách 7 – 9 najděte:

1. Epizeuxis
2. Personifikaci
3. Inverzi
4. Anaforu
5. Citoslovečná vyjádření

Pojmy vysvětlete.

Toman a lesní panna (Ohlas písní českých)

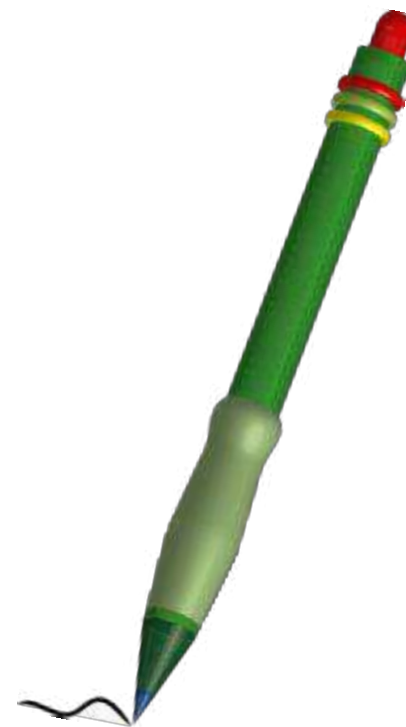
10. Třikrát kolem jak střela
V běhu koně objela,
Pak Tomanovi po boku
Vyrovnává v plavném skoku:
"Švarný hochu, nezoufej,
Bujným větrům žalost dej,
Jedna-li tě opustila,
Nahradí to stokrát jiná.
Švarný hochu, nezoufej,
Bujným větrům žalost dej!"
To když sladce zpívala,
V oči se mu dívala
Lesní panna na jelenu,
Toman cítí v srdci změnu.

11. Jedou, jedou pospolu
Měkkým mechem do dolu,
Panna Tomanu po boku
Vyrovnává v plavném skoku:
"Švarný hochu, skloň se,
skloň,
Jenom dále se mnou hoň;
Líbí-li se ti mé líce,
Dám radostí na tisíce.
Švarný hochu, skloň se,
skloň,
Jenom dále se mnou hoň!"
To kdy panna zpívala,
Za ruku ho ujala;
Tomanovi rozkoš proudem
Prolila se každým oudem.

Ve slokách 10 – 11 najděte:

1. Přirovnání
2. Epiteton
3. Hyperbolu
4. Epizeuxis

Pojmy vysvětlete.

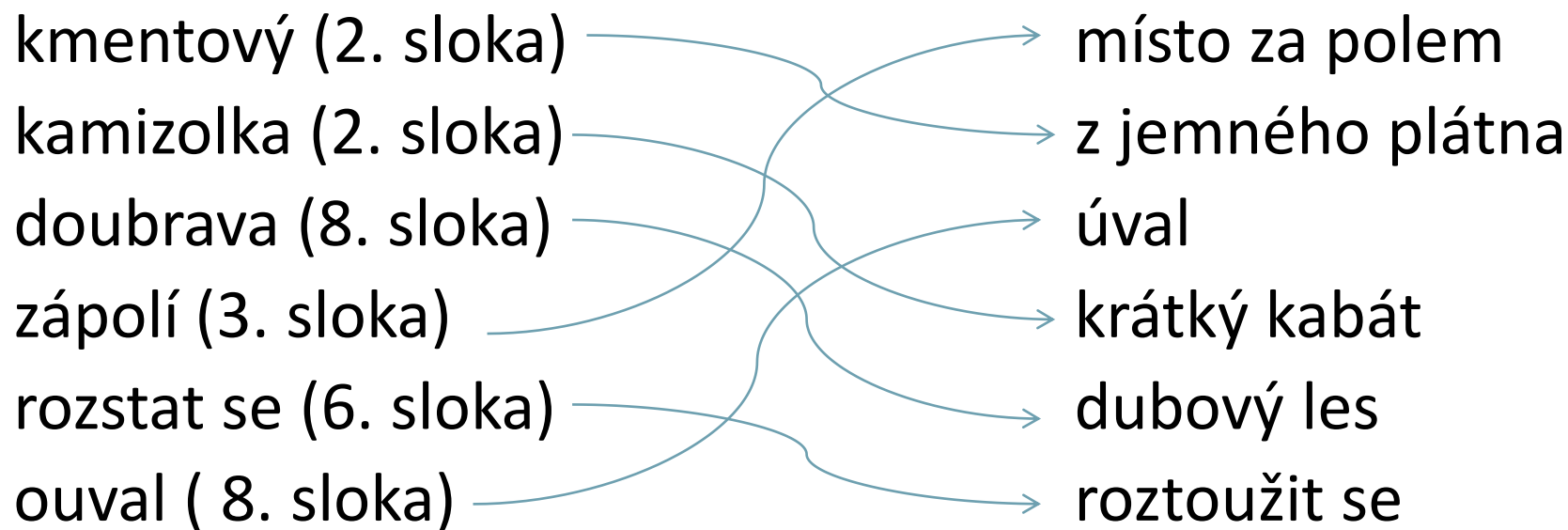
Toman a lesní panna (Ohlas písní českých)

12. Jedou, jedou dál a dál
Podlé řeky, podlé skal,
Panna Tomanu po boku
Vyrovává v plavném skoku:
"Švarný hochu, můj jsi, můj!
K mému bytu se mnou pluj!
Světla denního v mém
domě
Věčně nezachce se tobě.
Švarný hochu, můj jsi, můj -
K mému bytu se mnou
pluj!"

13. To kdy panna zpívala,
V ústa jezdce líbala,
V náručí ho objala.
Tomanovi srdce plesá,
Uzdu pouští, s koně klesá
Pod skalami prostřed lesa.

14. Slunce vyšlo nad horu,
Skáče koník do dvoru,
Smutně hrabe podkovou,
Řehce zprávu nedobrou.
Sestra k oknu přiskočila,
A rukama zalomila:
"Bratře můj, bratříčku můj!
Kde skonál jsi život svůj!"

Víte, co znamenají následující výrazy? Přiřadte.

Závěrečný malý test

1. Určete literární druh ukázky Toman a lesní panna.
2. O jaký literární žánr se jedná?
3. Vyprávějte příběh o Tomanovi.
4. Vysvětlete podstatu **ohlasové poezie**.
5. Jaký je rozdíl mezi ohlasovou poezií a ústní lidovou slovesností?
6. V čem se liší díla Ohlas písní českých a Ohlas písní ruských?
7. Která obrazná pojmenování již znáte?

Zdroj

- *Literatura pro 1. ročník středních škol*. první vyd. Brno: Didaktis, 2008. ISBN 978-80-7358-115-2.
- PROKOP, Vladimír. *Dějiny literatury od starověku do počátku 19. století: pro výuku literatury na středních školách*. první vyd. Karlovy Vary: O. K.-Soft, 2008.
- ukázka: *Česká knihovna: 100 knih české klasiky* [CD]. Praha: Otakar II., 2001 [cit. 23. 9. 2013].
- obrázky ze sady klipartů -<http://www.pdclipart.org/index.php>